

SCRISORI DIN R.D.G.

*Scenă din Macbeth, adaptare de
Heiner Müller după Shakespeare.
Regia : Bernd Bartoszewski*

De două ori Shakespeare

de
**MARTIN
LINZER**

Două evenimente, legate de numele lui Shakespeare, au stîrnit interesul oamenilor de teatru din Republica Democrată Germană : o adaptare literară și o altă teatrală — Macbeth-ul lui Heiner Müller și înscenarea Vieții și morții lui Richard al treilea (pe scena de la Deutsches Theater din Berlin) datorată lui Manfred Weckwert.

Sînt două exemple cu totul distincte arătînd efortul creatorilor de teatru din Republica Democrată Germană pentru o receptare contemporană a lui Shakespeare ca parte a receptării în general a moștenirii clasice în teatrul socialist.

Heiner Müller se apropiase mai întîi ca traducător de *Macbeth-ul* lui Shakespeare ; a sîrșit însă prin a scrie o nouă piesă. A cercetat cronică scoțiană a lui Holinshed care, pare-se, a fost și izvorul lucrării lui Shakespeare, și a istorizat cu consecvență povestea. (Procedeu pe care Müller l-a mai folosit tălmăcind *Oedip-tirantul* de Sofocle).

Baza social-politică și ideologică nu mai este grația divină a absolutismului luminat (din vremea lui Shakespeare), ci barbaria sîngeroasă a feudalismului timpuriu. Succesiunea la tron — așa cum spune cronică — e reglementată prin violență, prin asasinat. Conflictul din *Macbeth* se naște din cauză că regele Duncan (nu blindul Duncan, așa cum îl văzuse Shakespeare, pentru că arborile genealogice al lui Iacob I-ul trimitea înapoi spre Duncan) nesocotește pretențiile îndreptățite ale lui Macbeth și-l preferă pe fiul său Malcolm. Fapt care-l jignește pe Macbeth și — încetat de ambițioasa lui lady — îl duce

pe drumul lui sîngeros. Dar „tragedia ambiției“ va fi abandonată în favoarea unei interpretări materialiste a sîngerosului mecanism al luptelor feudale pentru putere. Într-o asemenea concepție nu mai e loc pentru optimismul vulgar al „pare-se neautenticului, final shakespearcean. După moartea lui Macbeth, Malcolm ordonă și uciderea lui Macduff, dar nu vrea să precie el însuși puterea, ci se lasă proclamat de vrăjitoare drept nou rege. Povestea se încheie sîngeros cum a început.

Cu toate acestea, nu există în această încheiere urma vreunei viziuni resemnate a istoriei (cum afirmă o parte a criticilor occidentali și cum se arată a fi tendința principală la Ionescu, bunăoară), ci mai degrabă una moralizatoare, activizantă. Heiner Müller înfățișează în toată goliiciunea ei brutalitatea luptelor pentru putere ; în același timp el arată și pe spinarea cui sînt purtate aceste lupte. Piesa e ridicată pe un plan cu totul nou : al soldaților și al țăranilor. Müller își

Renate Richter și Hilmar Thate în *Richard al III-lea*, Deutsches Theater

pune întrebările puse cândva de Brecht în gura „muncitorului care citește” (cine plătea socotelile?), mistificând și dedemonizând piesa (și ajunge astfel la multe, interesante modificări), materializând acțiunea și lămurind-o din perspectivă istorică. El cugetă și la ziua de azi, nu „actualizând” ci mai degrabă prezentând cu toată rigoarea istoria; gândul îl poartă spre Vietnam, spre caracterul crud al războaielor contemporane imperialiste. El vrea nu să ne obișnuim cu inflația de cruzime ce ne parvine pe calea televizorului, ci să stârnească în noi înfrustrare și minie.

La întrebarea de ce oare conține piesa atîta violență, Müller a răspuns cu prilejul unei discuții: „Ne-am deprins să facem răspunzători autorii pentru ceea ce descriu. Nimeni nu va putea însă tăgădui că istoria a fost o foarte crudă treabă și că, în mari regiuni ale lumii, mai este încă. Sădică este aici realitatea descrisă”.

Pregnanța și duritatea limbii folosite, înlocuirea caracterului romantic prin arhaizare, conferă *Macbeth*-ului lui Müller și calitatea unei valoroase lucrări literare. Din păcate ea nu și-a aflat în prima ei punere în scenă (la Brandenburg) o corespondență scenică, iar spectacolul din Basel a fost marcat de arbitrarul rigizoral al lui Hans Hollman.

Lucrarea a stîrnit multe discuții datorită caracterului ei refuzat compromisiurilor, asprimii sale. Discuțiile continuă.

Dacă Heiner Müller a căutat un nou acces spre Shakespeare pe planul literaturii, Manfred Weckwert a făcut-o pe planul teatrului. El a reținut permanentul interes nutrit de Brecht pentru *Richard al treilea*, l-a retradus, a descoperit valențe de teatru popular în tragedie și a înscenat-o la Deutsches Theater—

Berlin cu Hilmar Thate (fost la Berliner Ensemble) în rolul titular, descifrind o funcție dublă a acestui rol, bazat pe cercetările cunoscutului anglist Robert Weimann. În adevăr, Shakespeare însărcina tipul „vice”, al arlechinului englez, al „imoralității” din vechile moralități engleze (o apariție de cocoșat cu picioare strîmbe) să fie pe scenă purtătorul de cuvînt al criticii, al hazului, al utopiei. Cu această funcție se înfățișează acum Richard, însinuindu-se viclean în public, tot timpul cît străbate drumul spre putere: rațional și cinic, punînd sub semnul întrebării grația divină. Această funcție dublă — de ucigaș și de clovn — este surprinzător abandonată de personaj, din clipa cînd Richard atinge puterea. Nu întîmplător; faptul ține de dialectica acțiunii. Omul care a parvenit la putere folosindu-și rațiunea în exploatarea contradicțiilor de clasă ale vremii e nevoit acum, cînd se află în posesia puterii, să tăgăduiască modul prin care a ajuns la ea. (O problemă similară celeia din *Macbeth*.) El revendică acum ceea ce distrusese singur; ar vrea acum să fie instalat de Dumnezeu, fiindcă altminteri nu-și va putea păstra puterea. Se va prăbuși apoi: abuzînd orbit el însuși de putere. Richard lasă așadar baltă publicul, în partea a doua a piesei, deoarece acesta nu mai este „aliatul său”.

În această nouă viziune, dialectică, a piesei stă meritul principal al lui Manfred Weckwert. Pe lîngă aceasta — teoretician profund și inteligent al teatrului contemporan — el a renunțat în practica lui teatrală la un academism pe care-l observa uneori, altădată. Preluînd în mod creator ideile lui Brecht, Weckwert se mărturisește și practic adept al unui teatru popular viu, înțelept, bogat în esențe desfășătoare. Iar în Hilmar Thate a avut pentru acest spectacol un aliat de forță.